

Jekabaara

Boko 111 nan d. 20
1995 SAN - FFR! IRI IYFKALO

Cikela ceman n'a musoman kunnafoniseben

a be bo kalo o kalo

Jamana baarada la BP: 2043 Bamako (Mali)

WELESEBUGU CIKEKAFO YE MALI KOORISENEYOROBA YE

Dakunw

№2 : Hakil jagabodugu in watonw
kan

№3 : Fuganya n'a kodan!

№4 : Kofile te kan kari

№5 : Dugukoloan kumberni ani
dugukolo soro basigiliba raw
bolodali

№6 : Nakc sena lahalaya

№7 : Balikukalan lahalaya

№8-9 : Otiwale ka Welesebugu
cikekafo

№10 : Nstaa animuso mankutuli
(tige filanan)

№11 : Musow joyoro jamana
kono

- Farafinna ntolatanton mankanw
ka kupuba

Kalo laadilikan

An baden banabatow ni dije bolokofemogow ladonbaga ARAWULU
FOLERO ka kuma dow file an ka kan k'an taasi minnu kan :

- a man kan mogo si ka here soro i kelenninpe
kanma dije kono;
- tige kelenpe min be dije in kono, o ye jocogn
kanu ye adamadenw ni jogon ce.
- ni adamadenw bee tun b'a don ko keleke-
pankurun kelen songo be se ka denmisen ba
keme yirika caman de kalanso jo, u b'a don ko
fen min be don dije nagasili dafe, o jaga te don
dije-kono- lafiya dafe.

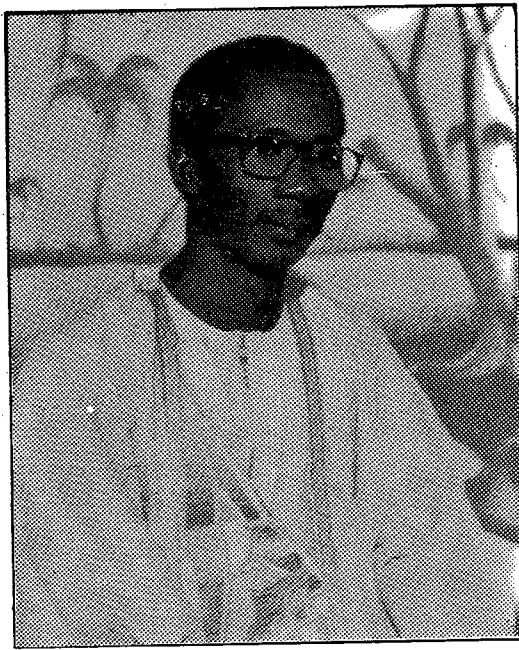
Aw ko cogodi Jekabaara kalanbaaw?

Tumani Yalam Sidibe

"Djaniya numan ni Kumamugu in si te jamana nafa, fo kelen : WALEYA" (Abdulayi Bari)

Hakilijagabo duguyiriwatōn w kan

Zan Dosayi Jara

1994 san kalo 8n tile 21 n'a tile 22, njogonyeba kera Segu, Gabiryeli Sise togola santiri la, cikelaw ya jekuluw yiriwalikow kan. Tile-fila-baara ninnu njemogoya tun be Zan Batisi Jabate boloani Siriman Sak. Oluye MAKOCI ka cikeyiriwabolo kuntigiba ye ani cikelaw ka latangatōnba "Sikowu" ka ciden.

Baara ninnu walanwalanna ani k'u pereperelatige Zan Dosayi Jara fe, n'o ye MAKOCI ka feerekalanbolo njemogo dankan ye.

MAKOCI njemogsoda mogo 11 were tun be kene kan ka fara cikékafo mogo 15 kan, ani baarabolo (porozé) fila mogo kelen-kelen, MAKOCI baarakelaw ka latangatōnba (sendikà) mogo 1 ani "sikowu" mogo 4, olu fana tun be kene in kan.

Tile fila kono, hakilijagabo kera kuntilenna 4 kan:

- ka duguyiriwatōn wlasinsinkokura;
- dugu minnu ma ke duguyiriwatōn ye folo, olu labencogo;
- cikelaw ka tonw n'u ka fanga seginso cesiraw;
- duguyiriwatōn yere ka sariyaw.

Njogonye kera sababu ye ka hakilinan caman di duguyiriwatōn w kan geleyaw kan, i na fo:

- duguyiriwatōn w ka sōrow matarafabaliya;
- duguyiriwatōn biro ka njogon faamuyabaliya;
- duguyiriwatōn w ka cikéjekuluwka baara kebaliya;
- balikukan seginni a ko duguyiriwatōn w kono;
- geleya werew adamadenya sira kan duguyiriwatōn w kono.

1. Duguyiriwatōn mogow yere kana ke u ka sōrow n'u ka musakaw segesegelibaaw ye.

* Jekulu ka sigi dugu kono jurudon kanma dugudenw la.

* Duguyiriwatōn w k'u ka sōrow n'u ka musakaw jatemine ani k'u nesigi san o san.

* Baara kolo girin fen o fen, o bee n'ukejorokadantige njogonyebawkena kan dugu kono.

* Segin ka ke MAKOCI ani "BNDA" ka benkaseben kan.

2. Biro mogow ka ta ka da u ka baara pereperelatige cogo numankan, minkofra MAKOCI ka feerekalanbolo ka gafe kono.

- Njogonyew ka caya walasa duguyiriwatōn mogow be kunnafoni ka ne.

- Ka balikukan sinsin walasa mogo faamuyalenwbecaya duguyiriwatōn w kono.

- MAKOCI ka cikéjekuliden ka biro mogow ladi walasa u k'u cesiri u ka baara fe.

- Nisondiyalan ka soro ka di biro mogow ma u ka baara koson.

3. Kalan ka sigi sen kan waati bee, cikéjekulu kanma duguyiriwatōn w kono.

- Duguyiriwatōn ka kanka cikéjekulu ladiyalifen pereperelatige u ka ton sariyasebenw kono. O ladiyalif fana ka kan ka waleya dugumogow fe.

- Duguyiriwatōn ka kan k'i jo ni cikéjekuluwka baara keminenw musaka bee lajelen ye.

4. Baarakeda fen o fen ni senekelaw be njogon bolo, olu kelen-kelen bee ka kan k'u fanga fara njogon kan cikelaw ka jekuluw barikayali la.

"SIKOWU" ka kan k'a seko danmajira ke cikelaw demenni na.

Cikelakolidenw ni dugumogow ka kan ka sigi-ka-fo ke MAKOCI ka cikékafo kono, u ka baara kecogo numan kan. O je-ka-baara ka kan ka ke benkaseben ye, dugumogow ni cikelakolidenw ce.

- Ka duguyiriwatōn w ka "taamaseere-mabenko" (statut) sigi sen kan joona, duguyiriwatōn w k'u yerew ka tonw sariyaseben bo.

- Duguyiriwatōn w bee ka don cikelaw labaara santiri la.

5. Ka balikukan telimannin sigi sen kan min be tali ke dugu yere haminankow kan.

- Ka juru nini bankiwfe, balikukan musakawkanma, in'a fobalikukan solo joli ani gafew sanni.

- Ka musow ka balikukanlano sigi sen kan.

- Ka kalansen kura nini kalanden jolenw kalanni kanma.

- Ka kunnafonisebenw jensen an ka kanw la;

MAKOCI y'a naniya ka baara ke n'a ka mara duguw mogow bee ye. A b'a nini a ka cikelaw bee fe u ka don jekulu do la, walasa u yerew be se ka baara kolo girin saba ke u yere ye. Olu ye:

Folo: cikeminenw ni senet donfenw jinini;

Filanen: juru donni ani juru sarali; Sabanan: senefenw sannifeere.

Cikelaw ka jekulu bena dilan ni hakili kura ye; walasa:

- k'a to, mogominnu be njogon kanu, n'u haminanko ye kelen ye, olu ka k'u danma jekulu ye,

Fugariya n'a kôdan !

- jekulu fen o fen bëna sigi sen kan, o ka mogô kalannen kana dësé mogô saba ma,

- u ka njogon dëmen jekulu in kunko bëe la,

- jekulu in tonden kelen-kelen bëe ka juruko sira ka kan ka sanuya.

Ni bënbalia nana don duguyiriwaton kôno, ni fo-kaben ma se ka soro o la cogo si la, dugu tilabolo kelen-kelen bëe bë k'a danma duguyiriwaton ye. Sanni dugu ka tila fila ye, u ka kan k'u baarake njogon bëe ladonniya.

Walasa ka Mali woroduguyanfan cikèlaw bëe don jekulu la, a ninina ko:

- kalansen ka ke cikèlakôlidew kun, min b'a to u bë se ka baara in ke ka je.

- Ka janto ke sanga ni waati bëe la, dugu njemogow kalanni na.

- Baarakedaw k'u ka dëmen don dugumogow ma, walasa u ka balikukalan kun fôlo bë sira soro cogo min.

- Cikèlakôlidew k'u janto sanga ni waati bëe la duguyiriwatonw ladili la.

Hakilijagabo kera duguyiriwatonw ni "komini" ce la. Kominiko mana sira soro togodaw la tuma min na, yelema doonin bëna don duguyiriwatonw ka baara la duguw kôno. Duguyiriwatonw bëna jesin:

- cikèminenw ani sene donfenw ninini;

- jurudon ani jurusara;

- senekefenw sannifeere.

MAKOCl kafoyiriwatonw bë se ka ke misali ye kominiw dilanni na. Kafoyiriwaton kelen walim'a caman bë se ka soro komini kelen kôno;

Kafoyiriwaton kuntigi ka baaraw bëna dantige komini ka baara la.

A ninina ko segin ka ke njogonyeba kan ni baarada tow mogow ye waati were, Sikaso mara la.

Zan Dosayi Jara
MAKOCl ciñe bolofarakuntigi
dankan
MAKOCl njemogoso - Bamako

Djëye falaba de ye, n'i y'a kôno kene min buluku, i b'o de malo hake soro. N'i ma kenehake min bo, i t'o malo soro. [n'a fo an ka maakorow dun y'a fo cogo min na, fugari denw te nisondiya abada denmisentulon kene kan, a muso ka na diyalan bërebëre ye nsirabulu ye, awa sago t'a yere la fadenkene kan. Ni fugariya te, cikela jumen bë se k'a fo bi kocike ye bôneko yeka soro a faden tow bë tarakiteri san na k'oke ka misiw bolobo. Fugariya ye fen yemmin ni djëye betaa njogon fe. Ode kanma an ka maakorobaw ko ko ka bi Ala ye djë da, kabila bëe n'a ka sarakaden don; sigida bëe n'a ka sarakaden don awa, a ka c'a la, du bëe n'a ka sarakaden don fana. Sigida ni kabila ani du sarakafen were te, u kôno den lankolon ko. Den lankolon te maloya soro djëye taabolo si la. Ale de b'i kôno fa cikèlaw ka to la ka soro ka yele kunba kelen ke, ka soro a no bëre te foro sira kan sanko foro kôno. Nka, yali aw bë fugariya kôdan dòn wa? Fugari kôdan te baara ke awa sanga ni waati bëe fana a bë doni girin sigi a ladonbagaw kun.

Don dòla, n benna ni ce do ye, o y'a soro a bë k'a kunkolakalia siginjogonke ye nin cogo la. A ko a ye ko : N siginjogon, ne koni ta kera ko ye sa dëre. N ye ko bëe ke n denke in ye walasa k'a bali siri-mogo la ma. N y'a kalan; k'a feriyabo; k'a ladumuni, k'a n seko bëe k'a ye..., n k'o si m'a bali ka boli bi ni n ka san tan wari lamaralen ye. A, ne dun be nin ke di sa!

A terike y'a jaabi ko : Alamine ko, kecogo were t'a la! O kelen, ce n'a ka dimi y'i kôdon k'a ka so sira mine. O waati de la n ye n madon ce la k'a nininka ko : e, n teri, e dun ye ce jaabi ninjaabicogo jugu inna sababujumen na ?

A ko n ye ko : N y'a jaabit barisa ale yere b'a don k'a y'a ka ko folen ninnu bëe k'a den ye, ka soro a m'olu

sinsinnan k'a ye. O ye ladamuko juman ye. Kin in kôno, den si ladamunenko jugu tun te ka ce in denke bo. A tun y'a ke a ka sanu-niwarinin de ye. N'a tun ye ko o ko ke o tun bë ben awa, a tun mana kasi fen o fen nofe, hali n'o tun bë ta tasuma de kan, o tun bë karabajini ka d'a ma. O de kanma, kin in kôno, mogô bëe bë "kasi a fe de" nka "mogô si t'a hine mine", ka masorofugari kafisa ni fugari kôdan ye.

O don de, n y'a don ko n ye kuma kura men bamanankan in na, n tun ma deli ka min njogon men. Fugari kôdan! Ale bërebëre te mogô were ye den ladamuko jugu fake ko. Barisa, o dent'a je a ye. Ale de bë to denbatigya la, ka denko nege mine. Den bë to ale de bolo, k'a ke don dò wali-den-doni ye. Ko n'i y'i den ke komandan ye, k'a bë nisongo kanni i fôlo la. O bëe ye alataanuko ye a ko la. Nonte a b'i ke jenbe de ye, k'i tu ni bawolo ye, k'i fo ni wulutegé ye, walasa ka denladamuko jumanw ka tulonkene lanaga. Ank'an denwladon ka masorô denka diya t'a sogo ko yen k'a nafa de ko don. Kuma kuncibolo la, an bë foli ke ka jesin djëye fantanninaanibagito bëe ma, ka d'a kan u ka sanyelemaselib 49 nan gintanw kera 1995 san kalo 1 tile 29 (karidon). O don min b'an hakili lajigi ce kelen na, min te kira Mahamadu ye, ni kira yesu fana te, nka n'a fana tøgo tøna tunu tugun djëye jumankegafe sikono. O ye Faransika Arawulu Folero de ye. Ale bangera 1903 san kalo 8 n tile 17. Ale de wulira, a san 17, ka djëye mine ni hakilinan kura ye ani ladilikan kelen ani kumakan kelen.

Ako k'ale hakilinan ye kodjë kôno, banabagato ma bo banabato la. Awa ko banabagato bëe ni ladonni ka kan ani kanu mogô kënemanw fanfe; a ko k'ale ka ladilikan ye nin de ye : tijë kelen min bë djëye kôno n'o bë bëe

KA SE DUGUW MA

nafa, o ye njogonkanu ye adamadenw ni njogon ce; a ko ko kumakan kelen min b'ale da k'o de yeninye: weletogo min b'ale la o ye tinetigi ye (katoliki).

San 60 ni kɔ̄ kɔ̄nɔ̄, Arawulu Folero ye dijɛ jamana 96 de don a senkɔ̄rɔ̄, an'a furumusu, ka mogow wele ka taa bagitɔ̄w topɔ̄tɔ̄li n'u kanuni an'u

Ka ta a san 17 la, ka se a san 73 la, Arawulu Folero ye jamana 96 de don a senkɔ̄rɔ̄ ben ninini na adamadenw ni njogon ce.

makotoli ma. Ka masɔ̄rɔ̄ a tun be bɛe hikili la de, sanni o waati ce, ko bagiye kunnangoya taamaseere de ye ani Ala ka dimi. Arawulu Folero de ye bagitɔ̄da sumu-sumu; k'a fari dorogo a yɛre ta la; k'a kanu njogonya. Awa, ale de ka wulika-jo kera sababu ye ka dijɛ mogow bɛe hakili numantigya bagitɔ̄ fanfe. O de kanma, san o san, an b'u ka seli ke.

Nka, ni bagi ye bana ye min be furake bi pewu ka ban, bagi suguya wrew be ye; i n'a fo Arawulu Folero y'a jira cogo min, dan ma se ka ke minnu na a nɛma hali bi. O ye nɛnkunanya ni juguya bilen ani hasidiya kolokololen ye adamadenw ni njogon ce. Olu fana ye bana juguw ye an be se ka minnu furake. I n'a fo dɔ̄nkilidalaw y'a fo cogomin. (Bana ye ye jugu ye, a be furake!...).

Ala k'an sabu ne!
Tumani Yalam Sidibe

MAAKɔ̄Rɔ̄KUMA

Maakɔ̄rɔ̄ kuma ye surukubo de ye : n'a be kɔ̄rɔ̄ a be je Kofile te kan kari

Farafinna diyayɔ̄rɔ̄ do ye kuma kɔ̄rɔ̄maw ye. Olu ka ca mogokɔ̄rɔ̄baw da kɔ̄nɔ̄, ka temen denmisenw kan. O be faamuya, k'a masɔ̄rɔ̄ a bɛe ye ladilikumaw ye, kɔ̄rɔ̄balenw be minnu da denmisenw tulo kan, walasa k'u bilasira. O siratege la, a be fo, ko tulo kunnandi de be ladilikan men. O kanma, n'a fo ra ko kofile te kan kari, mogɔ̄ sabalilenw ani mogɔ̄ kɛkunw, bɛe b'a kuma kɔ̄rɔ̄dɔ̄n yɔ̄rɔ̄nin kelen. A be fo mogow ma, tunga diya ma minnu bali k'u hakili to faso la, k'u hakili to balimaw la. Mogɔ̄ min b'a to tunga la, k'i kofile wolo yɔ̄rɔ̄ la, o tigi nimisa ka gelen, ni tunga ma diya, i konisababu juguw ye kokansigi goya cogoya la, minte ne segin kofasokɔ̄nɔ̄. Ni seginso

wajibiyara tungaranke min ma, k'a sɔ̄rɔ̄ tigi ma sinijesigi baara fosi k'a faso kɔ̄nɔ̄, o malobagato de be segin jamana kɔ̄nɔ̄. A caman te s'u woloduguw kɔ̄nɔ̄, k'a masɔ̄rɔ̄ hali so kuru kelen jɔ̄len t'u tɔ̄go la, kabila du kelen si kɔ̄nɔ̄. Hali ni mogɔ̄ min tun ma so kuru kelen jo, n'k'a tun be wari ci balimaw ma, o tigi bisimila ka di, ka temen kofilebali kan. O majuma te mogɔ̄ si la bawo, a y'i janbo faso la, k'i janbo wolodugu ani kabila kɔ̄. Ni mogɔ̄ min ma faso ani kabila jɔ̄remine, k'i to tunga la, n'o tunga goyara, fo k'a ke genniye, otigijore fana mankanka ke mogɔ̄ la. O siratege la, an ka kuma kɔ̄rɔ̄ma do b'a jira, ko hakilima de be don do la kolonnin sen, k'a bila don do

la minnogɔ̄nin ne. Hadamaden mana ke yɔ̄rɔ̄ o yɔ̄rɔ̄, dijɛ kɔ̄nɔ̄, a man kanka jinen a jujon kɔ̄, cogo si la, bawo o de ye hadamadenya damine n'a laban ye.

Amadu GANI Kante

Jekabaara ye cikela
ceman n'a
musoman bɛe de
kunnafoniseben ye.
An ka njogon demen
k'a kɔ̄nɔ̄kow layiriwa

Dugukolonon kunbenni ani dugukolo soro basigili baaraw bolodali

1. Nebila : Dugukolonon kunbenbaaraw daminen MAKOCl mara cikedugumogow fe kabini san 1986. Sanni dugumogow ka baaraw waleyali damine, u be baara ketaw boloda fo.

Baaraw bolodali te ke baara ketaw hake donni doren kanma dugumogow fe. A be ke sababu ye ka san baara kelen hake kiime ani ka hakili jagabo ke geleyaw kunbencogo kan.

2. Baaraw bolodali ye mun ye?

Baaraw bolodali joyo ka bon dugukolonon kunbenniwaleyalila. Fen don min be dugumogow demen ka baaraketaw sugandi, ka baaraw hake dantige ani ka baaraw labencogo sigi sen kan.

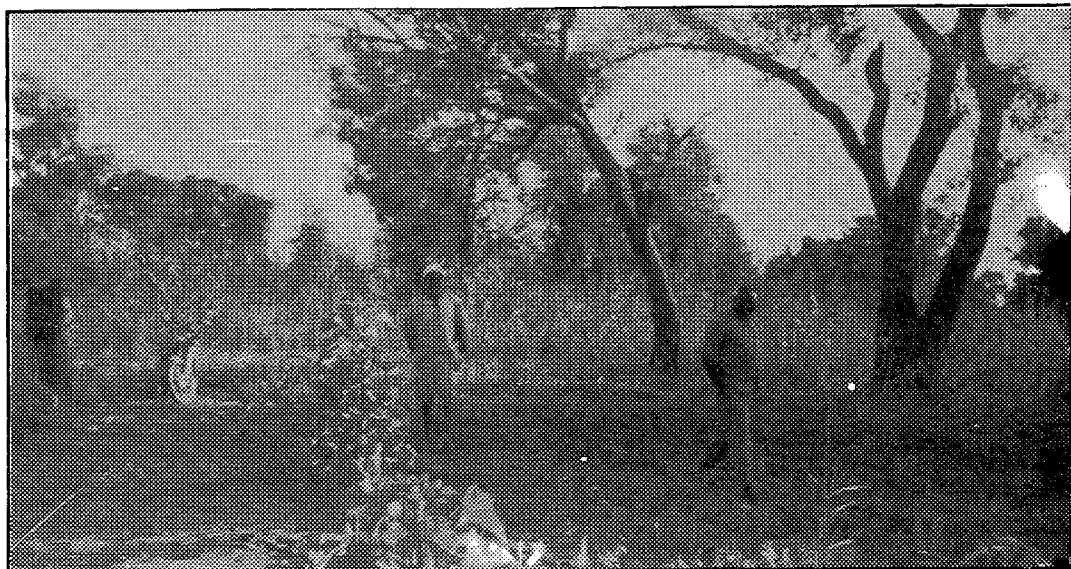
Baaraw bolodali be ke sababu ye ka don hake min jesigilen don san kono.

3. Mogojumenw be baaraw bolodali ke dugu kono?

Dugukolonon kunbenni ani dugukolo soro basigili baaraw bolodali ka kan dugumogow bee ye.

Ni baaraw bolodali jogonye bena ke, dugumogow bee ka kan ka ladonniya a keden na, a keyo, ani a kewaati la.

Dugu nemogow, duguyiriwaton nemogow, dugukolonon kunben-jeckulu-mogow, bagan lamonaw,

An k'an ka dugukolo ladon, an ka nafa b'o de la.

donsow, cikeda nemogow, musow ka nemogow, olu bee ka kanka yebaaraw bolodali jogonye keyo la. U bee ka kan k'u hakililataw fo baara ketaw kan.

4. Baaraw bolodali jogonye kewaati

A be ke san o san, desanburukalo la, dugumogow kelen ko ka dugukolonon kunbenni ani dugukolo soro basigili baara waleyali naniya ta.

5. Dugu ka kan ka sinsin fen minnu kan:

Sanni baaraw bolodali don ka se, dugu nemogow ka kan ka kunnafoni caman jini minnu b'u demen. Baarakela hake min be dugu kono,

baara suguya minnu be na ke, jama be je ka baara minnu ke, cikeda-kono-baaraw, duguka kungolakanata yoro, ni jama ka baara don, baarakedonw be pereperelatige. Dugu nemogow ka kan ka nin kunnafoniw don ka jeya sanni jogonye don ka se.

Ni jogonye don sera, u be nin kunnafoniw ke nininkaliw ye ka jesin dugumogowma. Niben kera fen minnu kan, olu be seben.

6. Wekekan :

Dugu minnu be dugukolonon kunbenbaaraw ke, a nininen be olu bee fe u ka sinsin baaraw bolodali kan, sanni baaraw ka damine.

Baaraw bolodali be ke sababu ye :

- Dugumogow bee k'u joyo d'en dugukolonon kunbenni baara ketaw la je-ka-baarà fara cikeda kono baara kan.

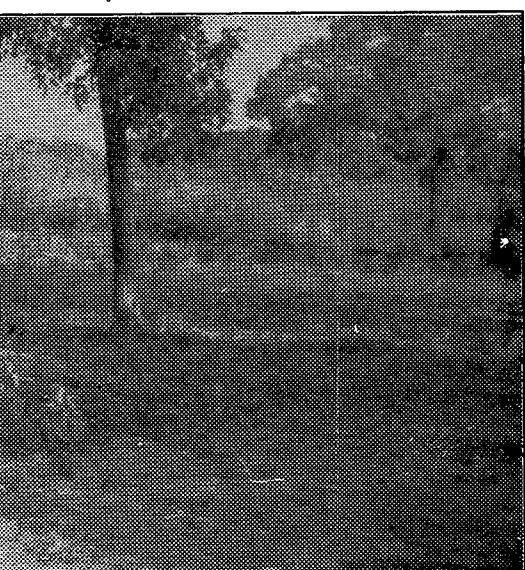
- Baara ketaw be don k'u danfara.

- Dugu nemogow be se ka baara kecogo laben ka kejen ni a waatiye.

- Ka dugu nemogow demen ka dugukolonon kunbenni ani dugukolo soro basigili baara kelenw nefoli ke ka ne, san o san setanburukalo la.

Ni baaraw bolodali ma ke dugu minna, a be fijen don baara kelenw nefoli jogonye la.

Daniyeli kulubali
ka bo MAKOCI la Kucala

Koori numan ni suman numan, dugukolo numan de jogon te.

Nakɔ sene lahalaya

Dumuni de bɛ barika ni kɛneya di mɔgo ma

Suman sugu minnu bɛ barika di mɔgo ma; o ye minnu mugu bɛ bɔ ani tuluma fənw :

- malo, saŋɔ, keninge, kaba, alikanma, bananku, ku, woso
- namasa, tigatulu, ntentulu, situlu.

Suman minnu bɛ kɛneya di mɔgo farikolo ma; o ye : jiriden, nakɔfənw.

- Galoduguw kɔnɔ, nakotigiw bɛ wari sɔrɔ u ka senefənw na, fo ka se k'u ka du balo n'a ye.

- nakɔfən dɔw bɛ sene u buluw kanma, i n'a fo, su, salati

- dɔw bɛ sene u diliw kanma, i n'a fo karɔti

- dɔw bɛ sene u kuw kanma, i n'a fo bananku, komiteri

- dɔw bɛ sene u kuruw kanma, i n'a fo layi, ni jaba.

- dɔw bɛ sene u denw kanma, i n'a fo tamali, nkɔyɔ, gan. Ni mɔgo min b'a feka nakɔsene ke; fik'i hakili to waleya danmadɔw la.

Waleya foto: nakɔ sigiyɔrɔ

- Nakɔ ka ni so kerefe, o b'a kɔlosili nogoya.

- A ka ni kolon walima ko kerefe : o b'a sonni nogoya.

Waleya filanan : nakɔ dugukolo cogoya

- Nakɔdugukoloka kanka magaya, walasa ji jiginni ka diya a fe.

- A dugukolo nogɔ ka kan ka caya.

- Bele kana caya a yɔrɔ la;

- A yɔrɔ kana ke walawala yɔrɔ ye, walima nkankanmayɔrɔ ye.

Waleya sabanan : nakɔ lakanacogo.

- Nakɔ ka kan ka lamini : walasa baganw kana don a kɔnɔ, ka tijeneni ke.

- nakɔ bɛ se ka lamini ni bołow ye, bołow jan bɛ turu ka nakɔ lamini ka jiri bołow siri u ni nogɔn ce. Ka tila k'a bari ni jɔnɔ ye.

- Jiriboloturulen ka kankagere nogɔn na kosebe walasa bagan misenw kana

temen a fe.

Jiri dɔw bɛ se ka turu ka nakɔ lamini, in'a fɔjabi, baga, lenburukumu mugubagani.

Jiriw turutɔ u ka kan ka gere nogɔn na.

Waleya naaninan : fiñe kunbenlanw

Fiñe be nakɔdugukolo n'a senefenw ja.

An bɛ se ka nakɔ tanga fiñe ma, n'an ye jiriw turu nogɔn da fe. K'olu ni sinsan ce ke metere 10 ye.

O jiriw de tɔgɔ ye ko fiñe kunbenlanw.

O bɛ se ka ke sayijiri ani jiri jan suguya wərew ye.

Waleya duurunan : nakɔ kene

kɔnɔ bɛ ke santimete 30 ye.

Jimayɔrɔ la, ntègenw bɛ ke tintin ye, ka taamasiraw ke dingɛ ye. Jintanyɔrɔ la, ntègenw bɛ ke dingɛ ye, ka taamasiraw ke tintin ye.

Waleya woɔrɔnan : nogɔw

- Nogɔ bɛ nakɔdugukolo yiriwa, k'a ke dugukolo numan ye.

- nogɔ fana de ye senefenw baloye, o koson, an ka dingɛ sen nakɔ seleke dɔla, ka naman fili o kɔnɔ. O namanw bɛna ke nogɔ ye.

- nogɔ suguya ye saba ye.

- baganbow, namanoliw, tubabunogɔ.

1. bagannogɔ(baganbo)

- baganw bo nagamilen bin na, an

Nakɔfənw nafa ka bon cikela ma haali. A b'u dun ani k'u feere

labəncogo

- Nakɔ kene boli : an mana yɔrɔ min sugandi, k'an b'o ke nakɔ ye : o yɔrɔ jiriw bɛ tige, k'o gungurunw n'o jiri diliw bɔ, k'u jeni, a yɔrɔ binw bɛ sen, k'a kaba kuruw bɔ. K'a yɔrɔ kene dakɛnɛ. Ni kuru bɛ yen, k'olu ci, ka dingew geren.

Nakɔkene labənni : an bɛ sira dɔbo nakɔ lamini na, ka sira misenw bɔ a ntègenw ni nogɔn ce, an bɛ juru ke ka ntègenw ci, minnu jojan ye metere 10 ye, k'u kɔnɔ ke metere 1 ye. Siranin minnu bɛ bɔ ntègenw ni nogɔn ce, olu

ko o ma ko "bagannogɔ". A ka kan ka ton nogɔn kan, walima ka ke dingɛ dɔ kɔnɔ. K'a datugu, walasa tile kana a sɔrɔ. An ka to k'a son waati ni waati. N'an ye nogɔ ke ntègenw na, an ka a ni dugukolo yuguba.

2. Sununkunnogɔ : naman mana toli, o de ye sununkunnogɔ ye. A fana ye nogɔ numan ye, a bɛ se ka nagami bɔgɔ la i n'a fo, bagannogɔ cogo.

3. tubabunogɔ : tubabunogɔw bɛ san cikelakɔlidenw fe. ale nciin nafa ka bon. Nka, tubabunogɔ suguya ka ca, u kecogow n'u kewaati te kelen ye.

An ka cikelakoliden nininka a lahalaya la.

Waleya wolonwulanan : nakə bulukucogo.

nakəfənwte wuli konuman n'an ma nakə kənəna buluku.

Ni ntəgen be buluku, an be daba don duğu jukərə ni santimetere 20 nəgən ye, an be nəgəd don dugu jukərə konuman.

Bulukuli kəfə, an be bəgəkuruwcini daba ye.

O kə, an be nagara kə ka ntəgenw dakeñə.

Waleya seeginnan : danni kəcogo Danni kəcogo ye fila ye :

a fəlo : kisəw be to u no na ntəgen kənə, fo k'ü kunbaya. An be kise seri an bolo la, k'a kələsi, u kana caya ntəgen yorə dəw la ka temen dəw kan.

Serili kə, an be ntəgen gosi ni kurucilan ye.

An kana ninən ka ganin jo ntəgen kunna. N'an ye dannisiraw ci ni juru ye, An ka danni kə o siraw kan ka buguri kə k'a datugu.

a filanan : an be nəgəd caman kə ntəgen dəkənə min dugukolo ka ni, ka

sorə ka kise seri o ntəgen kənə; n'u kunbayara tuma min, an b'u bə, k'ü turu dannisiraw fe ntəgen təw kənə.

Ankana ninən ka ganinwjo u kunna.

Waleya kənəntənan : turuli turuli ka kan ka kə səgəmada joona fe, walima wulada sumalen fe. A man kan ka kə tilegan fe.

Nakəfən minw ka kan ka turu, an k'olu sən fəlo, sannj an k'ü bo.

u ka kan ka bo ni daba də ye, walima turulan.

Bəgə dəçən kə kan ka to u diliw la.

U diliw kun ka kan da tige, k'ü buluw caron-caron.

Ankana a to u diliw ka kuru, uturuto an fe.

An tilalen kə o bəe la, an ka sonnikəlan kunkolo bo, k'ü sən.

O kə, an ka ga sigi u kun na.

Waleya tannan : sənni ji ka di nakəfənw ye kəsəbe

An k'ü sən kəsəbe ko caman, ji kana dəse u la tilema fe.

Sumaya kə ntəgenw kənəsanga ni waati bəe.

Waleya tan ni kelennan : nakəfənw bəwaati

An ka nakəfənw mana kəgə, an k'ü bo.

An ka numanw təmə, k'ü bo : olu feere ka teli. Misemanw ka to yen, fo u ka kəgə; i n'a fo karoti n'o nəgənna wərew.

Nakəfən dəw tə sə ka mara, i n'a fo salatiw, səw, tamati kəne.

Waleya tan ni filanan : nakəfənw sənəwaati

A ka ca a la, nakəfənw be falen konuman tilema de fe, ka temen samiyə kan.

Nakəfən sugu fila be se ka sənə ka da nəgən kan ntəgen kelen kənə.

Nka, an kana nakəfən sugu kelen sənə sijə caman yorə kelen na.

I n'a fo : n'an ye salati sənə ntəgen dəla, o kəfe an be karoti sənə yen, o kəfe ka so sənə walima tamati o yorə kelen na. N'an y'anka nakəfənw lədon ko numan, an be nafa sorə u la.

An ka jiri fana turu, jiridenw kəni mögo farikolo ma.

**Isa Yatara Kafoyiriwatən kuntigi
Sikaso makoci mara la**

Balikukan lahalaya

San 1994 kənə, hakilijagabə də sigira senkan Sikaso mara cikəkafow bəe la. O barow tun be balikukanlən kan. Mundenana ninin barohakilinan ye?

San mugan temenenn balikukan kiiməlen y'a jira ko san danmadə in (1991-94) kalan be ka səgin kə. O taamasənw file :

- Kalanso (tile 45 kalan) dayələntə be dəgəyala ka t'a fe,

- Kalanso dəw be dayələn, nka u tə kalan laban (kiimeli tə ke),

- Kalanden təgəsəbəntə be dəgəyala kalansow kənə,

- Kalandenbəe ye denmisenninw ye (balikuw tə sən),

- Musow dusu donnen tə kalan kalan la dugu caman na,

- Kalanden jolenw sorətə be ka dəgəyala san o san,

- Animateri laki kalan la dugu kənə.

Nin kələsili ninnu bəe lajəlen səmentiyara wale kelen fe, min ye kalanden jolen hake ye cikədaw kənə. Oduguyiriwatən ka dəgəmin kalanden jolenw b'a cikədaw bo. An dun ko an bəna baara caman la temen duguyiriwatən ma kalanden jolenw sababu la. O be ne cogodi?

Hakilijakabə ninnu y'a jira k'a fo ko waleya damadəw be yen n'an y'olu matarafa, an be se ka balikukan

nimaya.

1°) MAKOCI lasigidenw ni sənəkəlaw bəe k'a dən ko balikukan kalan tə duguyiriwatən sigili dərənw ye.

2nan) Kekun ka sorə kalan na (u ka səka makodənə kalanden, cikəda, wali dugu yere ma). A kana kə san o san an b'a la ye ten.

3nan) Ka animateri w kiimə, ani k'ü ka kə raməgəkalan lase sənni kalan sənə kə dayələn.

4nan) Sigikafə kake MAKOCI lasigidenw, dugu nəməgəw, ani kalanden tə sənni kalan ka damine. O b'a to kalan kəcogo numanw bəe be dantige walasa a ka tiimə ka ne.

5nan) Ka jija ke mögo minnu ka ko te taa njogon fe, olu kana farajnjogon kan kalanso kelen kono. Jatemine be ke sisaw la, kalanw kisa (lakoliden koro), cew, musow, baaradaw, fuuw...

6nan) Ka kalan boloda ka ben kaladenw haminan ma. (kalan daminwaati, a ketuma: sufe wali tile fe).

7nan) Ka cesiri ke animateriw demenni na balikukaramogow fe, kalansow kono.

8nan) Kalandenw kiimeli kana to animateriw kelen bolo. Balikukaramogowka feere ke MAKOCI ka lasigiden do ka soro yen.

9nan) Nikalanbanna, ka kalanden jolenw demen, u be se k'u ka kalan waleya dijelatige la cogo min na.

10 nan) Feere bee ka tige, walasa ka muso animateriw kalan, olu ka se ka dugu muso tow kalan.

O koson, kalanbaa (musokaramog) kalankela Sikaso cikekafo b'ee kono nowanburukalo ni desanburukalo la san 1994.

Welekan

- baji jabali
- kolonji jabali
- ne kan be mun de ma Jekabaara kanubaaw?

- ne kan be kalan de ma
- kalan suguya jumen
- balikukalan
- geleya jumenw de be balikulan sisan na ma la?
- ne hakili la:
- * dugu o dugu, minnu kelen be ka balikukalan boloda, u k'u hakili to kalanden sugandicogo la, kalandenw tataw ka ke balikuw ye, mögo minnu basigilen don dugu kono, ni u ma ke denmisenlamogow ye.

* dugu o dugu minnu kelen be ka balikukalan boloda, u k'u hakili to kalankewaatiwla, kalankuntaala kana don samine la.

Samine ye min mana somi min ne ye.

* balikukalan waati sera, fitine yeelen mine waati sera, kunfiya kele waati sera, yere kalan.

* yerekalan ni faso barakan danbe sinsinwaati sera

* ne b'a nini dugu b'ee lajelen fe u ka wuli ka kunfinya kele.

* wele bilalen be dugu b'ee ma u k'u hakili to musow ka kalan la, ni mögo min ye muso kelen kalan, o tigi ye du kalan, a ye dugu kalan, a ye faso kalan. O koro ye ko b'ee k'i hakili to musow ka kalan na.

Isa Yatara
Kafoyiriwatönkuntigi
Sikaso MAKOCI mara la

Otiwale ka Welesebugu cikekafo

I. Dantigeli

Welesebugu cikekafo ye kubeda fila de ye: Welesebugu kubeda ani Sanankoroba kubeda.

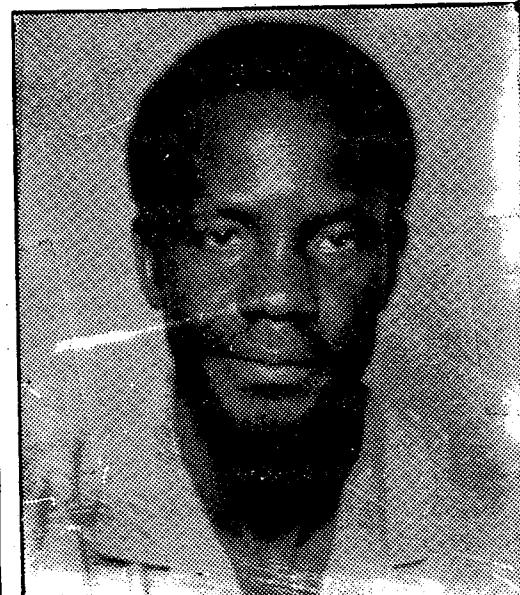
Cikebolofara 8 (seegin) de b'a kono minnu be wele ko "SDI". O "SDI" kelen-kelen b'ee ka maraduguw hake b'a ta dugu 5 la ka se 8 ma, ka da "SDI" kundanma kan.

Duguyiriaton 58 de be Welesebugu cikekafo kono. Dugu 24 b'olu la minnu kono kono b'ee be jenabo u yere kono mogow bolo.

Welesebugu cikekafo fere ye bametere 1800 ye. A kono mogow hake ye 42 000 ye. A sigibaaw ye bamananw, korogow ani fula basigilenw ye.

II. Welesebugu cikekafo sigicogo

- Guwani cikekafo b'a ni kejneka ce;
- MAKOCI mara (Buguni) b'a ni koro ce;
- Dangasa cikekafo b'a ni bamanfan ce;

Zanga Suleymani Banba

- Dangasa cikekafo b'a ni tilebin fana ce.

III. Welesebugu cikekafo waati cogoya

Funteni b'a ta kalo 3 nan damine na fo ka se zuwenkalo cemance ma;

Sumaya b'a ta kalo 6 nan cemance la ka se okutoburukalo sali ma;

Nenewaati b'a ta kalo 11-nan la ka se kalo 2 nan ma.

IV. Welesebugu cikekafo jiriw cogoya

Jirisun misenmayoro don, jiribaw be soro minnu nefe (neresun; sisun; banansun; bumusun).

V. Welesebugu cikekafo kungo cogoya

Sogomayoro te, nka waati be, bala be ke kanson sanwni wiolowanikungo-kono-kamiw ye.

VI. Welesebugu cikekafo sigibaaw ka baaraketaw

O banbannen be senet de kan. Baganmara ni bololabaara ani monni doonin fana be ke.

Welesebugu cikekafo

Cike yiriwabaara b'ee lajelen be ke yen. Walasa k'o baara k'a nema, cikelakoliden 10 b'u son kosebe. Olu dafe, bagandogotoro kelen; baara

jateminen a kelen; cikemasin labaarala kelen; balikukalankaramogoba fila; olu demenbagamusoman fila animusow togolakolajaga muso kelen, olu fana b'u joyoro fa cikelaw bilasirali la.

Jurukow jenabobaga kelen ani magasantigi saba ni masinnasennikela kelen (min ka baara ye cikekafo negejuru "araki" lakumani fana ye).

Nin baarakela bee lajelen ka baara kolosibaga ye cikekafokuntigi ye an'a ka dankan.

Sene yiriwa baarabolo (PAE)

O sigikun sen kan: ka feerew sigi sen kan yiriwa dakun na min be ben Mali cikelaw ka baarakecogo an'u ka baaradugukolo cogoya ma. Ka se ka sigida lakanasira sabalilen bo.

O baarabolo o kebaaw ye aliman jamanaden mogo fila ye ani bololabaarakela kelen min ka baara jesinnen be wale sifletaw latiimeni ma.

Cikelaw labencogo Welesebugu cikekafo kono

Walasa o laben ka jesoro, a jirala ko banban ka kan ka ke balikukan kan. O siratege la, baarakelaw y'u sebedon balikukalanden jolenw kalanni ma yiriwabaara taabolo caman na (sene; bagamara; sene kefeere jeninini; koori sannifeere) ani soro dakun baara werew.

Walasa k'a ka baara latiime a nema, a lajera Welesebugu cikekafo kono, ka cikelaw sigi kulu-kulu, ka benjemukanwma. Maa site diyangoya k'i don kulu kono min man d'i ye. O kuluw de be wele ko baara-jefokuluw. Obanbannendoncikelawbilali de kan, ka taa cikela werew ka foro yaala walasa u k'a don min be ke yen. Nafa min b'o la, o ye cikela caman de lafaamuyali ye jengon fe.

Koori sannifeere jekulu

Bi-bi in na, jetaa sabatibaara bee sigilen be sen kan duguyiriwatn fanba kono. Cikelaw kolosilen don nafasorosiraw fana kan (Sene

Welesebugu cikekafo ye koorisenejoroba ye

yiriwafenwjagoli; sumanwsannifeereli cikela ceman n'a musomanw fe; jenimasin ladonni; jenigine labaarali; galadonanisafunedilan...). Koori sannifeere jekuluw be duguyiriwatn kono minnu be baara ke duguw sago la ani otiwale ka kunkorota kadara la.

Fen min ye duguw ye minnu b'u togolakow bee jenabo, an be se ka misali ninnu di:

Sugula "SDI" kono, Sido duguyiriwatn be yen, Tamala duguyiriwatn be Bebeko "SDI" kono;

Sanankorositumu "SDI" kono, kaban duguyiriwatn be yen; Bugula duguyiriwatn be Sananbele "SDI" kono; Falan "SDI" misali-ta-dugu ye Falan duguyiriwatn yere ye.

Welesebugu cikekafo senefen barikamaw

Olu ye sajo; keninge; kaba; samijefef-malo; tiga; tiganinkuru; fini ani koori ye. Fen min ye jukorofen duntaw ye, o fanba ye woso ye.

Jefoli

Sajo ni keninge ani malo ni fini de ye Welesebugu cikekafo kono-balo fanba ye. On'a ta bee, nafolo sorofernw fana don barisa, balo bolen ko yen, u tobe feere walasa ka makogelenteliw jenabo.

Fen min ye tiga ni taganinkuru ye. Tiga be cike baloko de kanma (kerenkerennenya la na dufen don). I n'a fo sumanw, tiga balo-kofeta fana be feerek'a warike ka makow jenabo.

Tiganinkuru ye balo yelemafey, min be don dun-ka-fa kadara kono.

So fana ye balo yelemafey min be don dun-ka-fa kadara kono, n'a to feerelen fana benafololasea cikebaga ma (So ye balofen nafamaba ye. O de b'a ko diya jama bee lajelen ye).

Koori n'a nafa

Ale de ye cikekafo cikefen nafolo ladonta barikamaba ye. Cikelaw b'a sene walasa ka nafoloba soro a la.

Koori lahala Welesebugu

Baarasanw Koori hake sorojen min sannifeere kera

1989-1990 toni 2215 ani kilo 808

1990-1991 toni 1927 ani kilo 537

1991-1992 toni 2008 ani kilo 594

1992-1993 toni 2144 ani kilo 644

1993-1994 toni 1918 ani kilo 754

Fen min ye koori labaarcogo ye, san o san o be sebe jefo. Jekabaara kalanbagaw ye. O de kanma, nin yero in na, an b'an banban koori ladonni konuman cogoya kan, ka masoro o matarafabaliya de b'a to cikela caman ka koori kalite be tije.

Koori be doni ni wotorow de ye ka bo foro kono ka se koorisugu la. A

nininnen don sugu ka jo ni bogø ye, walasa k'ankisitasuma kasarako bëe ma. Sugu kogo ka bari ka ne, k'a dugukolo fana banban ani k'a jeya ka bogogomafen bëe ma. Akanunen don bële misen ka lajesen sugu dugukolo kan. O bële misenw kundanma ka kan ka santimetere 5 fo 10 bo, walasa ka koori kisi sumaya ma.

Gelyaw

Gelya bësorokoortitalila k'o sababu ke kamijon dëse ye.

Fenminyesugu yere kunkangelya ye, o be sorø koori yere kunnana biribaliya de fe, o min b'a labila tijenifen caman ka bolo kan (i n'a fo tile; fiye...). Gelyaw la, kolosibagako fana be yen, ka masorø koori sannifeerelen be se ka soje k'a bila sugu-kono-koori sannifeeretaw kan.

Gelya wëre be yen min sababu be bo mogow yere ka koori kalite sigilen na. O be se ka ke sababu ye ka siga don kalite file buwatiw ka kalite dantigelen na.

Kooriwarì be sara cogo di?

Taabolo fo: sannifeere jekulu ni AV biro mogo tow be njogonye ke;

Taabolo filanan: koori izini kalite dilen kofoli kooritigiy ye.

AV yere de be otiwale ni "BNDA" ka juru donnenw kanni jurumannintigiy la.

Gelya wëre be yen min sababu ye kooriwarì sarawaati meenni ye. Owari be bo MAKOCI de kun.

Sira caman fana tijenien be ka da cikelaw ka lahidu fabaliya kan, olu minnu tun y'u kan di k'u bëna siraw laben.

Feeëre tigelenw

Baara keko juman ye jama bëe lajelen ka fen lajinita ye. Ode kanma, mogokelen-kelen bëe ka kan k'a joyorø fa walasa nimisiwasa bëna. Osiratge la, kafo marabagaw; a cikeyiriwabaarada mogow, fo ka se cikelaw bëe ma, a ka kan bëe k'a dòn ko Mali jamana te se ka taa koorisene ko ka masorø ale de y'an ka nafolo ladonfen kologirin ye. O kanma, Welesebugu cikelaw, ka fara Mali jamana cikelaw bëe kan, u bëe kelen-kelen ka kan k'u joyorø fa koori ka jesoro la.

N'an ye kolosili ke, an b'a ye ko Mali koorko be ka sankorota ka t'a fe. O sementiyara MAKOCI ka ninan tonsigiba fe. O senfe, a yera ko Afriki bëe kono, ko Mali be joyorø filanan de la koori sorø la (misira jamana kofe). Fen min ye Afriki tilebinanfanbolo ye, Mali be joyorø fofo la. O kunnawolo ye MAKOCI ni Otiwale bëe lajelen ta ye, ka d'a kan, i n'a fo bamananw b'a fo cogo min, "juru kurumayorø man dogo a makilisili la". N'o ntaalen o dun ye

tijen ye, Welesebugu fana b'o wasakene kan ka masorø joyorø b'ale fana na Otiwale kono, koorko siratge la. I n'a fo an bëe b'a fo cogo min, n'an dalen b'o fana de la i n'a fo an tege, o de ye ko kurun-kono-mogow bëe hakili yekelen ye. Orøsa, an b'a fo Malikoori taabolo bëe ma ko: Ala ma an sago kela an ye.

Nin yorø in na, an be foli kerékerénen lase Welesebugu cikékafo kuntigi ma, n'o y'an balimake Zanga Suleymani Banba ye, ale min ye a ka tile kelen bila an demenni kanma, baara in kecogo juman siratge la. A ka biro kono na an'a ka baarada dukene, a y'a bëe bila an sago la. An b'a fo yan k'a walenumandon. Ale ka foli senfe, an be foli lase an balimake Sedu Jalo fana ma n'o ye baara jesorøna ye Welesebugu cikékafo la, baara in ne kunba n'a ne misen bëe kera ale min jena. An be foli lase Welesebugu "SDI" jesmaa fana ma, n'o y'an jenogonke Fode Kumare ye. Ka fara mogokofolen ninnu bëe kan, an b'a fo Welesebugu cikelaw bëe ye ko: hali mogo yereyeke keko juman ni foli ni taanuni ka kan.

Tumani Yalam Sidibe

DINE N'A TAABOLOW

Netaa ani muso mankutuli

Jininkali: I ka kuma senfe, i y'a jira ko "FNUAP" labaara jekulu te adamanen hakeko dabèn feere tintin jamana si kan, yali hakilinan jumèn b'aw la ka jesin Mali jamana ka adamanen hakeko dabènfeerew ma?

Jaabi: Nin y'a san 20 ye "FNUAP" labaarajekulu be baara la Mali kono. An ye kolosili min ke bi, o be tali ke bange kolosili matarafali hake lajinita lahala la, o min b'a to an b'an sigijamanaw ka baara kelen sanga njogon na. Mali ka sorolen o hake la, o ka dogo ni 3 ye kemè-kemè sere la. O

wale b'a jira ko bange kolosili nafa ma ye mogø hakebayali dabènni na Mali kono. Nka hali bi, an hake li, sinsin kera bange kolosili feerew ganseli ni furakeliyorø labarikali de kan. O tumanan be bangekolosili hake lajinita hake sorolen de sankorotali waati la. San 20 kera mogow kunnafonini ni bangekolosilanw dili de la, N'o fila be dorogora njogon na, mogø hakebayali be sennasumaya. O tuman bange kolosili hake lajinita kanunen kunkanfenw be bin k'a bëre ben. Ni dabali kologelen ma sorø Mali bange

kolosili dabènni na, do be bo a ka hake sorolen in na kemè-kemè sere la, don nataw kono. Sisan an b'a jini Mali jamana fe, a k'a cesiri ka feere werew jini. Tijedon, Maliyejamana belebele ye, nka mogø hakeko ni dugukolo bonya te sira kelen na. Mogø hakebayalinjamana sorødabènsiraw yiriwalisenko de don.

Mogø hake ni sorø yiriwà hake de ka kan ka kejen njogon ma. A man kan, ladamuniko, walima kenyakontanya kuma ka se goferenaman ma tuma min n'a se t'a ye. Kalango hake, ni

kalanden hake ni karamogo hake bée de ka kanka bérében. N'olu dōwdesera nōgon ma, o tuma nininkali ka kan ka kénifaso bē s'o musaka kōrō. O de ye mogohakebayali rōbaasiye. Aka fisa, ga bée k'a den hake bérében walasa ka doni tila yanni a bée ka to goferenamà kō la. Ni ga bée y'a joyorōfa, o naniya in lawaleyalisiratége la ni denwhake benni ye u ka soro ma, o bē ke hakilinan numanba ye. Sinsinni kana ke jamana dugukolo bonya kan, minbējate o ye jamana bilama ka soro hake n'a kōnōmogo hake bayalisen teliyali de sanga nōgonmali ye.

Nininkali : E sago ye mun ye ?

Jaabi : Ne sago ye Mali k'a césiri halisa, walasa mogo hakebayali ka sennasumaya k'o sababu bō a ka timinandiya la bange kōlosili feérew matarafali la, walasa bange kōlosili hake lajinita ka soro a fe. O wale te ne fo feére girinw ka ta, minnu b'a to bangekōlosilanw bē di'ka laboliké fan bée. Feére kologirinw soro don bange kōlosilanw ka kosafé kasaraw dabenni kanma ka ban kabini tuma jan.

An sago ye muso ka joyorōba soro an ka baaraw kōrō, nemaaya ka d'u ma sigida ni netaa layiriwali hakilijagabo kenew kan.

Muso ye sigida ntuloma de ye. Ale ye bangeko donitabaga ye. Sigida kōrō, ale de jolen bē ni denbaya ka adamadenya ye. An bolo, joyorōba dili muso ma, o ye jigiya de ye goferenaman ka fangabolofaraw ka kan ka mogow lasomi min na walasa bange kōlosili nō ka ye.

Musow donni dala an'u ladamuni ye temensira wajibiyalen de ye.

Nininkali kēbaga :
Abdulayi Majid Cam

Bayelemabaga : Bakari Sangare
Nin jemukan in bōra "Les Echos" kunnafonisében bōko 330 de kōnomin bōra 1994 san nowanburukalo tile 4.

Musow joyorōjamana kōrō

K'a ta okutoburukalo tile 27 la ka taa a bila tile 30 la 1994 san, Mali musow ye nōgonlajeba kē Bamako, minb'uka nōgonyeba 5nan bolodalen labenw kan Dakar (Senegali jamana faaba kōrō). Nōgonye in-kun ye farafinna musow k'u laben ka san wēre (1995 san) makōn, n'o bē bēn dijēmusowka nōgonlajeba ma Peken (Sinuwa jamana faaba). Musow tun bē fen min jini, u y'o soro. O yere tun te se ka kē cogoya wēre la ni nin te. Bawo farafinna musow ye nōgonye minnu kē, dijē musow ye nōgon ye minnu kē ani hakilinan falenfalen minnu kera, olu de kera sababu ye dijē musow ka bo nōgon ka geleyaw

kalankalama. Minye kuntilenan 2nan ye, n'o ye k'u hakilinaw falenfalen ladamu, keneya, muso ni fen min ka kan, muso joyorōyeminyeben sinsinni kan, ani jemufanga sinsini olu de kera Mali musow ka miiranaw ye. Musow y'a kōosi ko hali bi, kelenya, ce ni muso ce k'o ma sabati. Fosi te yen min b'a to musoka baara kē a ferēma. Wa jamana ka taa jē nafoloko kan ani kelenya kan, muso sen t'o la. O de kanma musow y'a jira ko joyorōka d'u ma politikikow la, musow ka tōnw ka sen don muso tōrō kēlēli la, dōgotōsowka caya, musowka kalan sigidaw laben cogow kan. Min ye kēlē nasiraw ye, musow ni denmisew de

tōrōlēn don, nōgonlajekelaw y'a jini kōronfe mogow fe k'u ka marifa bila joona. U y'a jini kibarujensennaw fe Malikōnā n'a kōkan u bē Malitogojugu min fō la, u k'o dabilā. Nin tun ye Mali musow ka nōgonlajeyorō kuma kumbabaw ye, u bē taa min fō Dakar (Senegali jamana faaba kōrō).

Nin kuma ninnu bē lajelen kun ye cew ni musow bē ka bugo bereke kelen na baara bē lajelen kan. Dijelatége fen o fen ni muso n'a ka kan, o ka d'a ma.

Sébenbagá : Abdul Camu
Bayelemabaga : Solomani Jalo

FARIKOLONENAJE KUNNAFONI

Farafinna ntolatantōn mankanw ka kupuba

Sigo kuntaala surun!

Mali Samata sēge (bōn kamalen) mankan ni cēdenw. Burundi cēdenw ye bōn kamalenw jolo bē lajelen de bō ka fili.

A ntolatan wuliko fōlō sanga fōlō siga-siga n'a jatigé kabafin temennen kō, bōn kamalen mankan cēdenw y'u ka dēsē jira i ko selibakalo, fērē kan, i n' a fō u kōrōw y'u ta jira cogo min tinizi jamana kōrō Zambi jamana

cēdenw bolo.

"Digi dan ye dēnēn ye", hali dan bē dusu yere la! Ni tali kera bōn kamalen mankan cēdenw ka. Nizeriya-taa nebila ntolatanwna, Malitolatannaw labenni balaka balaka kēli faamuyali ka nōgo, kosebē.

An bē denmisensow de dilan cunnkan ni balaka wuli ntolatanw

kanma. O labencogo in be nobila ni jenajewfurancé kajan. Nka ni jenaje kuntaala janyara waati koronnen kono "kele" be tine an ka cedenw bolo. Bon kamalen mankanni Nizeriya jamana cedenw ka 1995 san kalo folo tile 24 ntolatan b'o hakilinan sonji la. O don farafinna ntolatanton mankanw ka ladala kupu tanko 9nan jenaje-dayelen-ntolatan waliko folo sanga 30 nan, bon kamalen mankan ceden Sajo Traore ye Nizeriya celu yaara. Nizeriya ceden Emmanuel Ecebe y'o kuru nonabila sanga 46 nan na. O nogni na, Yaya Disa ye

bilenman ye. Ntolatan to geleyara an ka cedenw bolo, senw ye girinyali damine, segen kumbora. Ntolatan waati to tolen sanga 9 nognon ye tuma min, Basala Ture ye ntolatan minne k'i kari Zanbi cedenw cero, a selen jokolosila ma, a y'o fili finge fe ka ntola kerun cèlu da-la-kolon kono kuru 2 ni 1 kelen nognonkunben bann'o kan.

O don kelen Lajine jamana ni Nizeriya jamana cedenw y'a si ka da nognon tege kuru 2 ni 1.

Ni Nizeriya ni Zanbi jamana nognonkunben ntolatanw temennen ko, Mali ntolatan kanugabaw ye janaya

kono, Burundi jamana cedenw ni kalaman wulira Kameruni jamana cedenw kanma. Wuliko folo ma sanga kelen yere soro, u taara Kameruni celu san-fe-nege konkon ni ntola ye. Nka o galabukene ya ma mako ne, bawo ntolatan sanga 90 foori la Kameruni jamana ka kuru 4 kan, k'olu ta to o la!

Farafinna ntolatanton mankanw ka kupu tanko 9 nan yalonna Kameruni jamana fe, tonjana filanan kera Burundi cedenw ye, sabanan kera Nizeriya ye; ka bon kamalen cedenw da o kan.

Kunnafoni siratege la, dije seleke 4ntolatanton mankan ka kupuba nata gintan kebagaw ye Kameruni, Burundi, ani Nizeriya jamana ye.

Kunu joyoro 4 nan sorbagaw tun ye bon kamalen krobaw ye, bi joyoro 4 nan ye mankanw ye, sini joyoro 4 nan foli da be jen na?

Ko do tuma ma se sa wa?

Farikolonenaje ro legese ye laben kecogo numande ye a waatila, keren kerennenya la ntolatan. Ale te ne ntolatanna jolen ko, ntolatanna fanta jo ladala ntolatan kotigebali ko. Don jumen, an ka ntolatanko, jenabobagaw ben'a faamu ko cun nkan ni balaka wuli ntolatan tile ser'a fitiri ma?

Bakari Sangare

San-ji-koro-woosi de te don, non te denmisew y'u seko ke!

Mali ka kuru dafa 2 la ka ben wuliko folo sanga 49 nan ma. I n'a fo wuliko folo, filanan damineni ni galabu kenye ni dusu ye. Sanga 100 ntolatan kaminenba kofe, nognon kunben kunnawolo tora bon kamalen mankan cedenw bolo, bawo a kuncera filanbin kuru 3 ni 3 la. O don kelen, Lagine jamana ni Zanbi jamana cedenw desera nognon na kuru 2 ni 2, olu ye nognon bila o kan. 1995 san kalo folo tile 27, i n'a fo Mali ni Nizeriya, an ka bon kamalen mankan cedenw ye Zanbi jamana cedenw dere kuru fila ni kelenntolatan sankrotalenba kofe. Wuliko folo sanga 29 nan, sumayila Kulubali ye celu yaara, Zanbiceden kayira miken'an'o nonabila. Wuliko filanan sanga 5nan, bon kamalen ceden Gawusu jalo labora fere kono ni ladilisaben

soroli sigo ke, Lagine jamana cedenw sebekoro terekelen kuru 3 ni 0, u ye janaya fari da, n ka o sigo n'o janaya-fari-da kuntaala surunyara bawo, cerotigentolatanw kadara kono, bon kamalen mankan cedenw y'u nongirin Burundi cedenw bolo kuru 3 ni 0. O don kelen Kameruni jamana ni Nizeriya jamana cedenw ye nognon dere fo ladala sanga 90 kofe, kuru kelen ni kelen kan. Cebu-nognonantolatan sanga 30 kono, Kameruni jamana cedenw y'u ka kuru filanan don Karidon, yanni, janabin-janaw ka nognon dere, Mali bon kamalen cedenw ni Nizeriya cedenw ye nognon dere joyoro sabanan nofe. O "kele" fana ma diya bawo totun te kola bele.

I n'a fo u ni bon kamalen ka nognonkunben farafinna ntolatan mankanw ka ladala kupu tanko 9nan

JEKABAARA SEBENNEKULU

Laboli kuntigi

Tumani Yalam Sidibe

Sebennekulukuntigi

Tumani Yalam Sidibe

Sebennekulukuntigi dankan

Bakari Sangare

Sebennekulu mogow

Bakari Sangare

Solomani Jalo

ani Amadu GAJI Kante

Sebenyoro orodinateri la

Jamana gafe sebenyoro

Baaraknogonw

MAKOI, "OCED", "SNV"

Jensenyorow

MAKOI, "ODIK", OTIWALE, "ODIMO"

Labugunyoro : Kibaru

Bojogonko hake : 11 000